

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Mgr. Radovana Havelce a soudců JUDr. Tomáše Rychlého a Mgr. Aleše Sabola v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 85/2019 – 59,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 85/2019 – 59,
se z r u š u j e a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

[1] Žalobce podal u Krajského soudu v Plzni (dále jen „*krajský soud*“) žalobu na ochranu proti nečinnosti žalované, kterou spatřoval v nevyřízení žádosti ze dne 1. 6. 2018 dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, o poskytnutí informací o činnosti žalované a údajů o fungování jejích organizačních jednotek, adresované Věznici Horní Slavkov.

[2] Usnesením ze dne 28. 11. 2018, č. j. 30 A 285/2018 – 17, krajský soud žalobci přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu (výrok I.). Podle krajského soudu žalobce splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť je poživatel invalidního důchodu, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody a na jeho majetek byl prohlášen konkurz. Před krajským soudem vede řadu řízení a není v jeho možnostech uhradit v nich soudní poplatky. Žalobcovu žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě krajský soud zamítl (výrok II.), neboť neshledal naplnění podmínky nezbytnosti zastoupení.

[3] Usnesením ze dne 29. 4. 2019, č. j. 30 A 285/2018 – 54, krajský soud věc postoupil Městskému soudu v Praze (dále jen „*městský soud*“) jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud usnesením ze dne 3. 7. 2019, č. j. 15 A 85/2019 – 59, odňal se zpětnou účinností osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu přiznané výrokem I. usnesení krajského soudu ze dne 28. 11. 2018, č. j. 30 A 285/2018 – 17.

[5] V odůvodnění usnesení městský soud uvedl, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, že žalobce splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Konstatoval, že mu je z vlastní úřední činnosti známo, že žalobce vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. O takový spor jde i v nynější věci. Tento spor není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem žalobcovy životní sféry. Netýká se, ani nepřímě, žalobcova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má žalobce zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků.

[6] Městský soud proto dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, proto mu toto osvobození podle § 36 odst. 3, věty čtvrté soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“) odňal, a to se zpětnou účinností, neboť žalobce podmínky nesplňoval již od počátku.

[7] Proti usnesení městského soudu brojí žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížností, ve které namítá, že odnětí dříve přiznaného osvobození je nepochopitelné. Omezuje jej v přístupu k soudní ochraně. Napadené usnesení je podle stěžovatele založeno na nedostatečných důvodech i důkazech. Společně s kasační stížností požádal stěžovatel o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

[8] Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

[9] Kasační stížnost je podána včas, osobou k tomu oprávněnou a míří proti rozhodnutí, proti kterému je kasační stížnost přípustná.

[10] Nejvyšší správní soud předně k žádosti o osvobození od soudních poplatků uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí městského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srovnej usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, č. 3271/2015 Sb. NSS; všechna judikatura tohoto soudu je dostupná na www.nssoud.cz). Usnesení o odnětí osvobození od soudních poplatků nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Soud proto zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost nepožadoval, neboť poplatková povinnost stěžovatele netíží. Nerozhodoval proto ani o žádosti stěžovatele o osvobození.

[11] Obdobné závěry dovodil rozšířený senát ve výše citovaném rozhodnutí i ve vztahu k povinnosti být v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem. Není proto třeba trvat na tom, aby byl stěžovatel v nynějším řízení zastoupen právním profesionálem. Stěžovatel o ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti výslovně požádal. S ohledem na skutečnost, že kasační stížnost obsahuje (byť obecně formulovaný) projednatelný bod

pokračování

a sám stěžovatel má právnické vzdělání, ovšem není ustanovení zástupce k ochraně práv stěžovatele v tomto řízení nezbytné.

[12] Nejvyšší správní soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[13] Kasační stížnost je důvodná.

[14] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. (důraz přidán) *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

[15] Nejvyšší správní soud se otázkou, za jakých okolností lze zpětně odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků, zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, č. j. 1 As 151/2013 - 38, jehož závěry lze plně vztáhnout i na nyní souzenou věc. Konstatoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: 1) v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo 2) důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila.

[16] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřípustné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím a nijak nelimitovanou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odejmutí osvobození bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Důvody, které městský soud vyložil v napadeném usnesení (charakter sporu vedeného stěžovatelem), však existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajskému soudu, který o osvobození rozhodoval, musely být zřejmé. Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, uvážil o podmínkách pro osvobození stěžovatele odlišně. Toliko jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[17] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající § 138 odst. 2 občanského soudního řádu, jehož znění je srovnatelné s větou čtvrtou § 36 odst. 3 s. ř. s. (viz v odstavci [14] výše). Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své

hodnocení těchto poměrů. Při nezměněných poměrech účastníka, které byly zjištěny v okamžiku přiznání osvobození, je soud svým původním rozhodnutím vázán (viz též Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 958 nebo Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 487; oba komentáře vycházejí z rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 7. 4. 1971, sp. zn. 1 Cz 18/71, č. 16/72 Sb. rozh. civ.).

[18] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím samozřejmě Nejvyšší správní soud nenaznačuje, že stěžovatel měl skutečně být od soudních poplatků osvobozen. Pokud ale již v této věci osvobozen byl, nelze takovéto osvobození odejmout z důvodů, které uvedl v napadeném usnesení městský soud. Ke stejným závěrům zdejší soud dospěl v případě stejného stěžovatele za totožných rozhodných okolností také například v rozsudku ze dne 26. 8. 2019, č. j. 1 As 260/2019 – 13, či v rozsudku ze dne 30. 8. 2019, č. j. 2 As 242/2019 – 11.

[19] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a podle § 110 odst. 1 věty první před středníkem s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V novém řízení je městský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[20] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 26. září 2019

Mgr. Radovan Havelec
předseda senátu